

13752

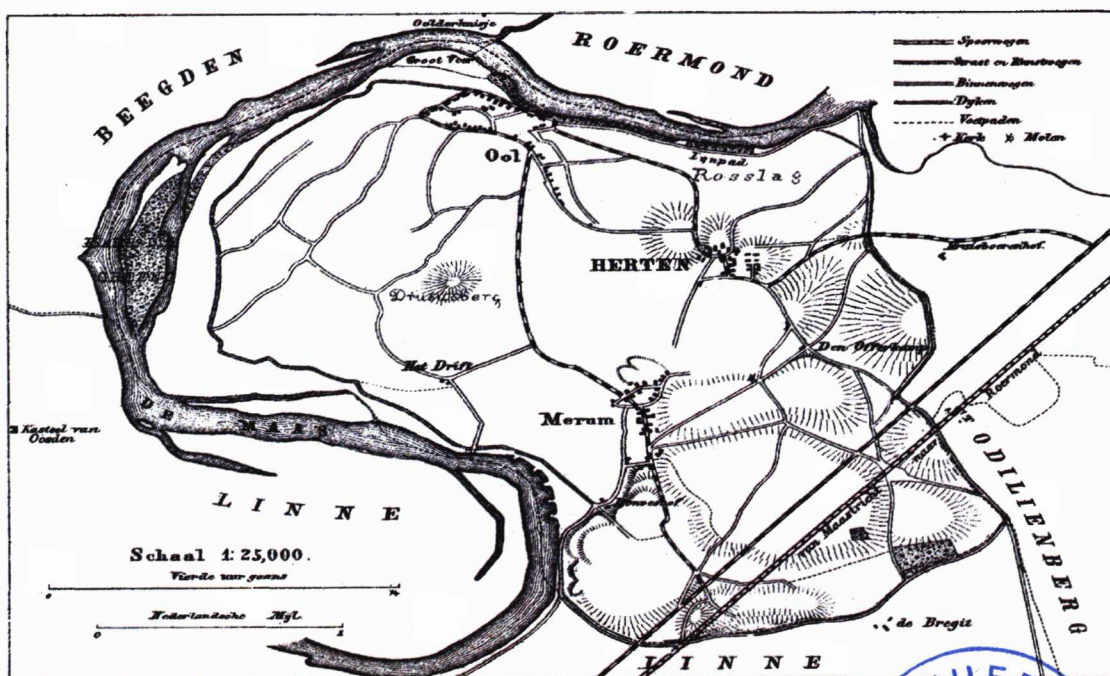
ONTVANGEN 17 MEI 2006

AMP

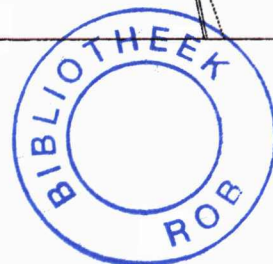
2

Bureauonderzoek

Hoofdstraat/Doeveshoaf te Herten

Opdrachtgever
 Lyons Milieu-Advies B.V.
 Postbus 265
 6100 AG ECHT

Projectnummer
 175049

Autorisatie
 Redactie: paraaf datum status
 Drs. T. Vanderbeken [signature] 4 april 2005

Kenmerk
 MJA/UIT/SAW/175049

Eindredactie/kwaliteitscontrole: paraaf datum status
 Drs. H.W. van Klaveren [signature] 6 april 2005

Synthegra 2005-49.pdf

Synthegra Archeologie bv, Wetering 23, NL-6002 SM WEERT
 Postadres: Postbus 10231, NL-6000 GE WEERT
 Telefoon +31(0)495 45 79 20, Fax +31(0)495 45 79 29, Internet: www.synthegra.com
 Bankrelatie F. van Lanschot Bankiers Nijmegen, nr. 22.59.31.451, BTW NL809760538B01, HR 09119698
 Synthegra Archeologie bv is een werkmatschappij van de Verhoeve Groep bv
 Vestigingen te Dordrecht, Hummelo, Jirnsum, Weert en Zelhem

Project : Bureauonderzoek, Hoofdstraat/Doeveshoaf te Herten
Kenmerk : MJA/UIT/SAW/175049

Colofon

Opdrachtgever: Lyons Milieu-Advies bv te ECHT
Project: Hoofdstraat/Doeveshoaf te Herten
Projectnummer: 175049
Titel: Bureauonderzoek, Hoofdstraat/Doeveshoaf te Herten
Datum: April 2005
Redactie: Drs. T. Vanderbeken
Met bijdragen van: Drs. M. Heideman en Drs. M. Janssens
Eindredactie: Drs. H.W. van Klaveren
Druk: Syntheгра Archeologie bv, Weert

Syntheгра Archeologie bv

Postadres: Postbus 10231, NL-6000 GE WEERT

Telefoon +31(0)495 45 79 20, Fax +31(0)495 45 79 29, Internet: www.syntheгра.com

© Syntheгра Archeologie bv, 2005

De rechten van intellectueel eigendom verblijven te allen tijde bij Syntheгра Archeologie bv.

Project : Bureauonderzoek, Hoofdstraat/Doeveshoaf te Herten
Kenmerk : MJA/UIT/SAW/175049

INHOUD

1	Inleiding, onderzoekskader en objectgegevens	4
1.1	Inleiding en onderzoekskader	4
1.2	Onderzoeksdoel	4
1.3	Objectgegevens	5
2	Onderzoeksmethodiek	6
2.1	Bepaling van de regionale achtergrondwaarden	6
2.2	Bureauonderzoek	6
3	Landschapsgenese	7
3.1	Inleiding	7
3.2	Geologische en geomorfologische ontwikkeling	7
3.3	Bodem	8
4	Bewoningsgeschiedenis van de onderzoekslocatie	10
4.1	Inleiding	10
4.2	Prehistorie	10
4.3	Romeinse Tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.)	11
4.4	Middeleeuwen (450 - 1500 na Chr.)	11
4.5	Nieuwe Tijd (1450 – 1750 na Chr.) en Nieuwste Tijd (1750-1945 na Chr.)	11
4.6	Cultuurhistorische evaluatie van het plangebied	12
4.7	De archeologische verwachting	14
5	Conclusie	15
6	Aanbeveling	16
7	Literatuur	17
8	Bijlagen	
	1. Catalogus van de vindplaatsen	
	2. Overzicht van geologische en archeologische perioden	
	3. Lijst met gebruikte afkortingen	

1 Inleiding, onderzoekskader en objectgegevens

1.1 Inleiding en onderzoekskader

In opdracht van Lyons Milieu-Advies bv werd door Synthegra Archeologie bv een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied aan de Hoofdstraat te Herten in de gemeente Roermond. De locatie staat bekend onder de naam Doeveshoaf. De oppervlakte van het terrein bedraagt 4847 m². In de nabije toekomst wordt er een drietal woningen gerealiseerd. Volgens gegevens van de IKAW (Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden) en de AMK (Archeologische Monumentenkaart) geldt voor het plangebied een zeer lage archeologische verwachtingswaarde. De CWK (Cultuurhistorische Waardenkaart) van de provincie Limburg bevestigt dit.

De geplande wijziging in het bestemmingsplan, in het bijzonder de aanleg van kelders onder de woningen en het daarmee samenhangende grondverzet kan een bedreiging vormen voor de mogelijke archeologische waarden in het plangebied. Op basis van diverse rijks- en provinciale regelingen, in het bijzonder het Verdrag van Malta, de Nota Belvédère, de Leidraad Provinciaal Omgevingsbeleid en het archeologische beleid van de gemeente Roermond dient een inventarisatie van de archeologische waarden in het gebied gemaakt te worden. De resultaten van het onderzoek zullen vervolgens in de planvorming betrokken dienen te worden. De bureaustudie bepaalt de randvoorwaarden voor een eventueel vervolgonderzoek.

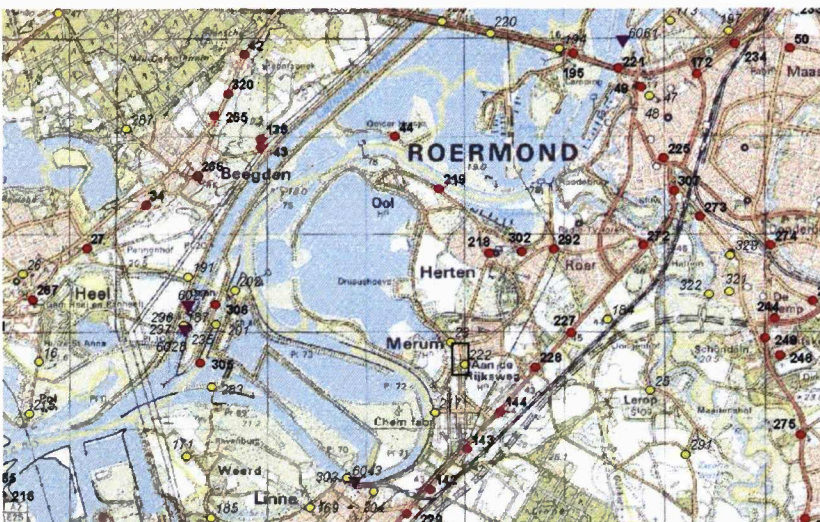
1.2 Onderzoeksdoel

Het doel van een bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden, binnen een omschreven gebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden. De bronnen bestaan onder andere uit de geologische en geomorfologische kaart van Nederland, gegevens uit ARCHIS (database voor archeologische vindplaatsen), AMK, IKAW, historische kaarten en de vakliteratuur.

Project : Bureauonderzoek, Hoofdstraat/Doeveshoaf te Herten
Kenmerk : MJA/UIT/SAW/175049

1.3 Objectgegevens

Plaats: Herten
Gemeente: Roermond
Provincie: Limburg
Toponiem: Hoofdstraat/Doeveshoaf
Projectnummer: 175049
Kaartblad: 58D
Coördinaten: X: 194.918, Y: 353.718
Periode: Nieuwe en Nieuwste Tijd
Oppervlakte: 4847 m²
Grondgebruik: Weiland
Geologie: Formatie van Beegden en/ of Formatie van Boxtel; resp. fluviaatiele en/ of eolische afzettingen
Geomorfologie: Maasterras, grindgaten in de omgeving
Bodem: Poldervaaggrond, radebrikgrond

Project : Bureauonderzoek, Hoofdstraat/Doeveshoaf te Herten
Kenmerk : MJA/UIT/SAW/175049

2 Onderzoeksmethodiek

2.1 Bepaling van de regionale achtergrondwaarden

De eerste fase van het historische onderzoek bestaat uit het bepalen van de regionale achtergrondwaarden. Hiervoor is gebruik gemaakt van beschikbaar kaartmateriaal. Dit zijn:

Archeologische Monumentenkaart (AMK)
Archeologische vondstmeldingen uit ARCHIS (Archeologisch Informatie Systeem)
Cultuurhistorische Waardenkaart (CWK)
Kadasterkaart van 1832 (www.dewoonomgeving.nl)
Tranchootkaart van 1838-1857
Gemeente Atlas van Nederland door J. Kuyper van 1865-1870
Bodemkaart van Nederland (ARCHIS)

2.2 Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende instanties bezocht en geraadpleegd:

Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort
Stichting Limburgse Kastelen

3 Landschapsgenese

3.1 Inleiding

Er bestaat een sterke relatie tussen de ontstaansgeschiedenis van het landschap en de archeologische verwachting van een gebied. De geologische ontwikkeling vormt de basis voor de geomorfologie en bodem van een gebied. Samen met de klimatologische omstandigheden vormen de geologie, geomorfologie en bodemsoort de randvoorwaarden voor de vestiging van mensen in een streek. Daarom is het belangrijk om de genese van een landschap goed te bestuderen. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de geologische, geomorfologische en bodemkundige ontwikkelingen op de onderzoekslocatie. De geologische beschrijving beperkt zich tot de laatste twee tijdvakken van de geologische geschiedenis, namelijk het Tertiair en het Kwartair (bijlage 2). Deze perioden op de geologische tijdschaal zijn het meest relevant voor de vorming van het Nederlandse landschap.

3.2 Geologische en geomorfologische ontwikkeling

De onderzoekslocatie is gelegen in de stroomgordel van de Maas. De fluviatiele sedimenten die in de ondiepe ondergrond en aan de oppervlakte aanwezig zijn, dateren uit het Pliocen (5.3-2.6 miljoen jaar geleden) tot en met het Holoceen en worden gerekend tot de Formatie van Beegden.¹ De Formatie van Beegden wordt veelal bedekt door een laag dekzand behorende tot de Formatie van Boxtel, dit is echter niet het geval op de onderzoekslocatie. De afzettingen op de locatie zijn voornamelijk beïnvloed door de aanvoer van sedimenten door de Maas.

In het Tertiair lag Zuid Limburg aan de grens tussen het Noordzeebekken en het continentale plateau. De tertiaire afzettingen die in de ondergrond van de onderzoekslocatie aanwezig zijn, zijn dus onder ondiepe mariene of "kustnabije" omstandigheden afgezet. In het ondiepe Noordzeebekken worden in het Mioceen de sedimenten behorende tot de Formatie van Breda afgezet. Deze afzettingen liggen in bijna heel Nederland in de ondergrond. De sedimenten bestaan uit zeer fijne tot matig grove, glauconiethoudende zanden, plaatselijk schelphoudend en glimmerrijk.²

In overgang van het Tertiair naar het Pleistoceen werd het Noordzeebekken kleiner en de sedimentatieprocessen in Limburg kregen steeds meer een continentaal en fluviatiel karakter. De Tertiaire schiervlakte werd gedurende het Pleistoceen tot een terrassenlandschap versneden. Door de tektonische opheffing van het gebied sneed de Maas zich steeds verder in en werden er rivierterrassen gevormd. Het klimaat heeft ook bij het ontstaan van de Maasterrassen een belangrijke rol gespeeld. Door de klimaatveranderingen en de daarmee gepaard gaande zeespiegelbewegingen trad er een voortdurende afwisseling tussen warme en koude perioden op. In de koudere perioden lagen de rivieren vaak droog en vond er erosie plaats, tijdens de warmere perioden werd er juist sediment aangevoerd en afgezet. Deze afwisseling van erosie en sedimentatie leidde in combinatie met de tektonische opheffing tot het ontstaan van 31 terrasniveaus in het Maasdal.³ Vooral aan de zuidoostkant van het Maasdal bleven de Maasterrassen goed bewaard. Ook de onderzoekslocatie is gelegen op een rivierterras, al is het terras minder goed zichtbaar dan de terrassen in Zuid-Limburg. De terrasafzettingen van de Maas worden tot de Formatie van Beegden gerekend.

De Formatie van Beegden bestaat uit matig grof (210 – 300 µm) tot uiterst grof grindhoudend zand (>2000µm). Lokaal komen zandige tot zwak siltige kleilagen voor. De kleur is overwegend grijs. Waar de Formatie aan de oppervlakte ligt, bestaan de bovenste meters van de eenheid vaak uit een bruingekleurde sterk siltige klei- of leemlaag. De Formatie van Beegden komt voor in Limburg, het oostelijk deel van de Roerdalslenk en het oosten van Noord-Brabant. De dikte varieert van enkele meters tot maximaal 55 meter. De bovenkant ligt in Zuid Limburg op 180 meter boven NAP en in de Roerdalslenk op circa 10 meter beneden NAP. In het Maasdal komt de formatie

¹ Mulder et al. 2003.

² Mulder et al. 2003.

³ Berendsen 1997.

aan het oppervlak of dicht onder het oppervlak voor. Op de onderzoekslocatie ligt de Formatie van Beegden aan het oppervlak.

Aan het eind van het Pleistoceen, tijdens het Saalien en het Weichselien werd het erg koud. De ondergrond was het grootste deel van het jaar bevroren waardoor de vegetatie verdween. De wind kreeg hierdoor meer invloed op de ondergrond. Het zand in de meestal droogliggende bedding van de Maas en het Noordzeebekken werd onder invloed van de wind in sterke mate gesorteerd. De grofste bestanddelen werden nauwelijks verplaatst terwijl de fijnste bestanddelen in het zand over een grote afstand konden worden vervoerd. Dit door de wind verplaatste zand wordt dekzand genoemd en behoort tot de Formatie van Bortel. De Formatie van Bortel bestaat uit zeer fijn (105-150 µm) tot matig grof zand (210-300µm). De zanden zijn lichtgrijs en bovenin vaak geelbruin van kleur.⁴

Vanaf het begin van het Holoceen verdween door de temperatuurstijging de permafrost en konden er weer bomen en planten groeien. Omdat het vegetatiedek zich steeds meer sloot kreeg de wind minder grip op de ondergrond. Hierdoor werd de zandverstuiving, en daarmee de eolische sedimentatie een halt toegeeroepen. De Formatie van Bortel is op verschillende plaatsen in de nabije omgeving van de onderzoekslocatie aan het oppervlak te vinden.

De geomorfologie van de onderzoekslocatie en de nabije omgeving is in grote mate bepaald door aanwezigheid van de rivier de Maas, deze ligt nu op ongeveer 2 kilometer afstand van het plangebied. De onderzoekslocatie ligt dus op een Maasterras. Sinds vorige eeuw hebben er in de omgeving van het plangebied op verschillende plaatsen ontgrindingen plaatsgevonden. In het huidige landschap zijn er daarom diverse plassen te vinden.

3.3 Bodem

De onderzoekslocatie is gelegen tussen de plaatsjes Herten en Merum, in de nabijheid van de rivier de Maas. Volgens de bodemkaart in het ARCHIS-systeem zijn er 2 typen bodem op de locatie te onderscheiden. De eerste is een kalkloze poldervaaggrond die zich heeft gevormd in zware zavel of lichte klei. Het andere bodemtype is een radebrikgrond, deze heeft zich gevormd in fijn zandige lichte zavel. Op het grootste deel van de onderzoekslocatie zijn volgens de ARCHIS-kaart poldervaaggronden te vinden; de radebrikgronden zouden in de zuidoosthoek van de locatie zijn gelegen.

Poldervaaggronden zijn jonge bodems waarin nauwelijks bodemvorming is opgetreden. De bodems zijn vaak te vinden op de zogenaamde komgronden, die zijn omsloten door oeverwallen en andere hoger gelegen gronden. Vanwege hun lage ligging ten opzichte van de grondwaterspiegel worden poldervaaggronden meestal als grasland gebruikt. De poldervaaggronden zijn ontstaan in zware zavel of lichte klei, en zijn gevormd op enige afstand van de rivier waar de condities rustig genoeg waren voor de afzetting van klei.

In een poldervaaggrond is er slechts een dunne bovengrond ontwikkeld. In de ondergrond kunnen donkere lagen, zgn. laklagen voorkomen. Deze laklagen geven stilstandfasen in de opslibbing aan en kunnen worden gezien als begraven (fossiele) bovengronden. Ook vertoont het profiel van een poldervaaggrond vaak vlekken ('gley'). Deze vlekken zijn door de slechte doorlatendheid van de laaggelegen poldervaaggronden gevormd. Voor de bedijking van de rivieren overstromden de komgronden in de winter, tegenwoordig gebeurt dat nog nauwelijks en bevindt de grondwaterspiegel zich tussen 30 en 100 cm diepte. Hieronder volgt een globale beschrijving van een poldervaaggrond.⁵ Het structuurbeeld van het profiel zal in de zomer en winter verschillen, in de zomer zijn er in het profiel blokkige elementen (prisma's) waar te nemen. In de winter daarentegen zal de bodem met water verzadigd zijn waardoor er minder duidelijk bodemstructuren waar te nemen zijn.

⁴ Mulder et al. 2003.

⁵ de Bakker & Edelman-Vlam 1976.

Project : Bureauonderzoek, Hoofdstraat/Doeveshoaf te Herten
 Kenmerk : MJA/UIT/SAW/175049

Horizont	Diepte	Beschrijving
A1g	0-8 cm	Donker grijsbruin, humusrijke, kalkloze, zeer zware klei, roestig
ACg	8-25 cm	Donkergrijze, matig humeuze, kalkloze, zeer zware klei, iets roestig
C1gt	25-50 cm	Donkergrijs, humusarme, kalkarme, zeer zware klei, tamelijk roestig
A11b	50-64 cm	Eerste Laklaag: donkergrijs, humusarm, kalkarme, zeer zware klei. Vrijwel kalkloos, enkele kalknaaldjes langs fossiele wortelgangen
C11bg	64-94 cm	Grijs tot donkergrijs, humusarme, kalkarme zeer zware klei, vrij sterk roestig, enkele kalkconcreties
A12b	94-106 cm	Tweede laklaag: donkergrijs, humusarme, kalkarme, zeer zware klei, niet roestig
C12bg	106-120 cm	Grijs, humusarme, kalkarme zeer zware klei, iets roestig en matig stevig.

Radebrikgronden komen zowel in löss als in oude rivierklei voor. *Brik* verwijst naar baksteen (in het Frans *brique*). De B-horizont van deze gronden werd vroeger namelijk gebruikt als grondstof voor baksteen. *Rade* verwijst naar een Zuid-Limburgs toponiem (*rade of rath*), dat in verband wordt gebracht met het rooien van de akkers en de oorspronkelijke bosbegroeiing van deze gronden. Een radebrikgrond wordt gekenmerkt door een B-horizont waarin lutum en ijzer vanuit de A2-horizont worden ingespoeld. Door deze uitspoeling van deeltjes ontbreekt het de A2-horizont aan uitgesproken structurelementen. Het uitgespoelde lutum is in de B2-horizont waarneembaar als huidjes of 'coating' op de wanden van de structurelementen. De B-horizont gaat geleidelijk in de C-horizont over. Hieronder volgt een algemene beschrijving van een radebrikgrond.⁶

Horizont	Diepte	Beschrijving
Ap	0-20 cm	(Donker) Grijsbruin, matig humusarme zandige leem
A2	20-35 cm	(Donker) geelbruin, humusarme, siltige leem, vrij zwak ontwikkelde plaatstructuur
B1t	35-55 cm	Donkerbruin, humusarme siltige leem, samengestelde prismatische structuur (blokkige elementen)
B2t	55-110 cm	Bruin tot donkerbruin, humusarme siltige leem, structuur als in B1t, maar duidelijker ontwikkeld
B3t	>55 cm	Geelbruin, humusarme siltige leem, vrijwel geen structurelementen te onderscheiden

Of beide bodemtypen ook daadwerkelijk op de locatie zijn te vinden, zal door middel van een veldwerk moeten blijken.

⁶ de Bakker & Edelman-Vlam 1976.

4 Bewoningsgeschiedenis van de onderzoekslocatie

4.1 Inleiding

Het plangebied, plaatselijk bekend onder de naam Doeveshoaf, ligt aan de rand van Merum, in een zone met agrarische bedrijven. Het terrein wordt omsloten door de Hoofdstraat in het oosten, de Merumerbroekweg in het westen en de Schepersweg in het zuiden. Het perceel, een weiland, is min of meer vrij van bebouwing: er staat een veldschuur die gesloopt moet worden. Verder staan er fruitbomen, bomen en struiken. Een eventueel onderzoek kan zonder problemen uitgevoerd worden.

Het gebied heeft een lage archeologische verwachting. Dit heeft onder andere te maken met de omvangrijke ophoging ten noorden langs de Merumerkerkweg. Ten noorden en ten oosten hiervan bevinden zich de Maas en verscheidene plassen, die pas in een recent verleden tot stand gekomen zijn. Meer naar het westen is het terrein hoger gelegen. Hier ligt de Musschenberg waar men sporen uit verschillende periodes heeft gevonden.

4.2 Prehistorie

Paleolithicum (ca. 300.000 - 8800 v. Chr.) en Mesolithicum (8800 - 4900 v. Chr.)

Volgens een kartering door RAAP moet het gebied langs de Maas heel geschikt zijn voor bewoning door de jagers-verzamelaars⁷, maar tot nu toe heeft men geen enkel archeologisch bewijs van hun aanwezigheid. In Bunde heeft men wel menselijke resten *in situ* gevonden die zouden te dateren zijn rond in het Laat-Paleolithicum en het begin van het Mesolithicum.⁸

Neolithicum (5300 - 2000 v. Chr.)

Op de Musschenberg heeft men een steil geretoucheerde schrabber en twee klingen, mogelijk uit het Midden-Neolithicum, gevonden.⁹ Uit de Maas werd bij baggerwerken een schedel opgevist van een 35-jarig individu, mogelijk een vrouw. Deze dateert uit 4750 +/- 50 BP, dit is het Laat-Neolithicum.¹⁰

Bronstijd (2000 - 800 v. Chr.)

Bij de opgravingen op de Musschenberg zijn slechts enkele scherven grof gemagerd aardewerk ontdekt. Deze vondsten lijken pover, maar de menselijke aanwezigheid uit de Bronstijd wordt wel veelbetekenend wanneer men zich realiseert dat het grote grafveld uit de Vroege-IJzertijd dateert. Nederzettingssporen zijn er tot nu toe niet gevonden. Het plangebied heeft voorlopig nog geen vondsten uit de metaaltijden voortgebracht. Het is waarschijnlijk te laag gelegen.

IJzertijd (800-12 v. Chr.)

De menselijke bewoning kan pas als een samenhangend geheel bekeken worden vanaf de Vroege IJzertijd (775-650 v. Chr.). Men heeft op de Musschenberg een grafveld van in totaal 7 tot 9 ha opgegraven, in totaal 350 tot 450 graven. De graven zijn vooral geïdentificeerd aan de hand van het vondstenmateriaal. Kringgreppels waren niet meer zichtbaar omwille van de aard van de bodem. Van de nederzetting ontbreekt elk spoor. Die is mogelijk verdwenen aangezien het noordelijk deel van de Musschenberg heel erosiegevoelig is.¹¹

⁷ Polman 2001.

⁸ Hupperetz 1998, 61-62.

⁹ Lohof 2001, 17.

¹⁰ Hupperetz 1998, 61-62.

¹¹ Lohof 2001, 16-17.

4.3 Romeinse Tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.)

In de buurt van de Oude Borgh zouden Romeinse resten gevonden zijn. Of het gaat om een gebouw of om losse *spolia* is niet duidelijk, aangezien de vondsten in de eerste helft van de 19^e eeuw gedaan werden (ARCHIS 34287). Nabij de Everskamp moet een Romeinse nederzetting gelegen hebben, gezien het bouw materiaal en de scherven die gevonden werden in de middeleeuwse kelder (zie verder) en in de nabije omgeving. Het is bekend dat de toren van het Romaanse kerkje Romeins materiaal bevatte.¹²

4.4 Middeleeuwen (450 - 1500 na Chr.)

Eén van de zes schedels uit de Maas dateert volgens C14-datering uit de Karolingische periode, meer bepaald uit de periode 780-880. Het gaat om een schedelfragment van een man van 40 jaar. Opmerkelijk is dat het fragment sporen van geweld vertoont. Uit anatomisch en pathologisch onderzoek blijkt dat de beschadiging was veroorzaakt door een harde slag of stoot met een hard voorwerp van betrekkelijk beperkte afmetingen. Deze geweldpleging past mogelijk in het historische tijds kader van de invallen van de Vikingen in het Maasdal.¹³ Een eventueel Karolingische dorpje kan niet gelokaliseerd worden. In de Tramstraat, slechts enkele honderden meters ten zuidoosten van het plangebied, is wel een scherf van een Karolingische bolpot aangetroffen, maar hieraan kan men geen ruimtelijke conclusies vastknopen.¹⁴

Aan de Tramstraat werd bij proefsleuvenonderzoek een aanzienlijke hoeveelheid scherven uit de Late Middeleeuwen gevonden. Deze lijkt te wijzen op de nabijheid van een erf of nederzetting uit de 11^e-12^e eeuw¹⁵, mogelijk meer naar het noordwesten gelegen. In deze zone heeft men namelijk bij graafwerken in 1960 de resten van een kelder uit de 13^e of 14^e eeuw. De vondst werd gedaan, middenin een weiland waar, zolang men zich kon herinneren geen bebouwing stond. De ruimte was volgestort met puin, vele fragmenten van Romeinse dakpannen, fragmenten van maalstenen, scherven van Romeins en middeleeuws aardewerk, stukjes glas, diverse stukken bewerkte hardsteen, een bronzen gesp en verschillende ijzere voorwerpen. Archivalisch onderzoek levert geen informatie op, wat zou betekenen dat het gebouw er voor 1650 moet gestaan hebben. Ergens in die tijd is het mogelijk verwoest waarna de bruikbare materialen elders gebruikt werden.¹⁶

Ten westen van de onderzoekslocatie ligt de ruïne De Borgh of Oude Borgh. Het gaat om de resten van een woontoren uit de 13^e eeuw, geconstrueerd in kolenzandsteen, keien en tufsteen (ARCHIS 34287).¹⁷

4.5 Nieuwe Tijd (1450 – 1750 na Chr.) en Nieuwste Tijd (1750-1945 na Chr.)

In de 13^e eeuw al hadden diverse edelen en abdijen gronden in Herten. De wereldlijke macht lag bij de graven, later de hertogen van Gelre. In de 15^e eeuw werd de heerlijkheid verkocht aan de heer van Vlodrop. Deze familie behield Herten tot 1565, waarna hun bezit nog enkele keren verkocht werd tot aan de Franse Revolutie.¹⁸ Gedurende deze eeuwen bleef Herten als bescheiden gehucht van Roermond bestaan. Uit deze recentere periodes heeft men eveneens in de Tramstraat archeologische resten gevonden, namelijk fragmenten baksteen, metaal, scherven wit en groen geglaazuurd aardewerk uit de 17^e-18^e eeuw en industrieel wit aardewerk uit de 19^e eeuw, pijpen, slakken en glas.¹⁹

¹² van Herten 1977, 149.

¹³ Hupperetz 1998, 61-62.

¹⁴ Goosens 2003, 13.

¹⁵ Goosens 2003, 11.

¹⁶ van Herten 1977, 146-148.

¹⁷ <http://www.limburgsekastelen.nl>

¹⁸ <http://www.ngw.nl>

¹⁹ Goossens 2003, 13.

4.6 Cultuurhistorische evaluatie van het plangebied

Het plangebied ligt in wat we een lege zone kunnen noemen. Aan de hand van verschillende historische kaarten kan de ontwikkeling van het gebied onderzocht worden.

Een eerste belangrijke kaart is de zogenaamde Tranchotkaart (1802-1828) (afbeelding 1), de oudste uniforme en grootschalige topografische kaart van Nederlands Limburg. De inhoud van deze kaart is vanuit landbouwhistorisch en historisch-vegetatiekundig oogpunt relevant, aangezien er in het begin van de 19^e eeuw grote ruimtelijke verschillen bestonden binnen het Limburgse cultuurlandschap. De daarmee gepaard gaande landschappelijke structuren zijn goed herkenbaar op deze kaart. Aangezien pas vanaf 1825 sprake is van een veranderende agrarische bedrijfsvoering, kan men aannemen dat het landschapsbeeld van het gekarteerde gebied zich in de 16^e tot en met de 18^e eeuw weinig heeft gewijzigd.²⁰

Ten zuiden van de stad Roermond liggen de kleine gehuchten Ool, Herten en Meerem (Merum), elk met een klein gebied akkerland rondom de dorpskern. De weg tussen Ool en Memer, met erlangs een groene strook, loopt langs de Drususberg. Ten zuiden hiervan ligt het gehucht Meerem. Al in het begin van de 19^e eeuw stond de twee gebouwen, aangeduid met het groene kader, ten zuiden van het plangebied er al. Ook de schuur moet er al bestaan hebben. Op de kaart bevindt deze zich links onderaan in het rode kader. De rest van het perceel is onbebouwd. Ten westen bevindt zich een agrarisch gebied, dat nu nog als dusdanig zo voorkomt. Ten oosten ligt een grote zandvlakte met ruggen.

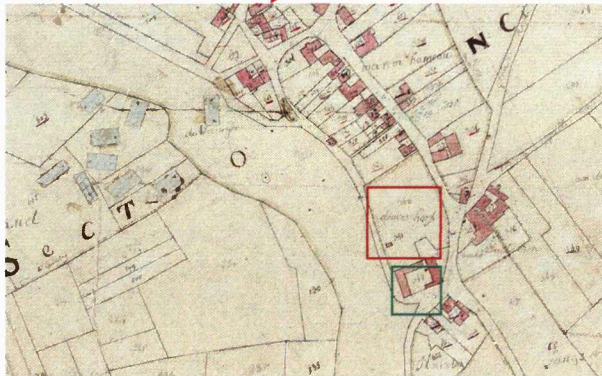
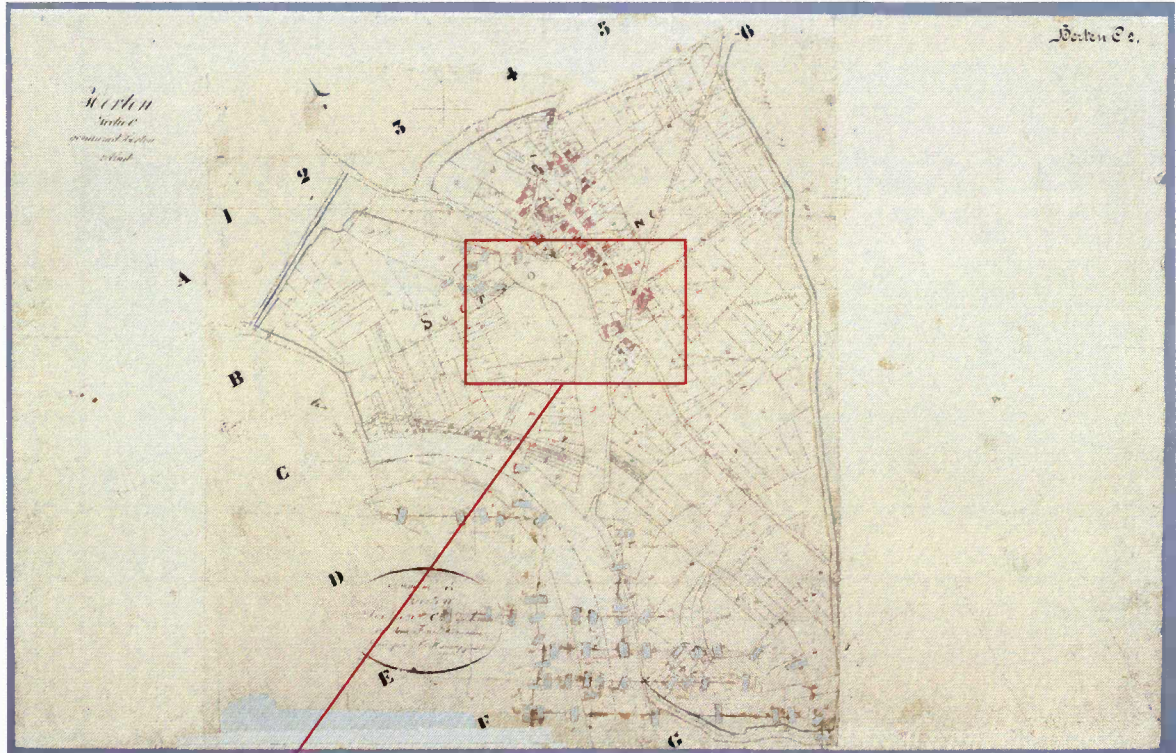
Afbeelding 1: Detail van de Tranchotkaart.²¹ In het groen is het huis aangeduid, dan nog bestaande uit twee gebouwen. In het rood het plangebied.

Onderstaande kadasterkaart van Herten, sectie C, blad 2 (afbeelding 2) dateert uit de Franse periode. Napoleon spijsde de oorlogskas met de opbrengsten van de grondbelasting. Om een redelijke grondslag voor de heffing ervan te verkrijgen, werd in Frankrijk in 1808 begonnen met een georganiseerde wijze van opmeting, schatting en tenaamstelling van grondeigendom; de vervaardiging van een kadaster dus. Een Keizerlijk Decreet gelaste ook voor de Hollandse departementen een kadaster naar Frans model te vervaardigen. De allereerste metingen in Nederland vonden in 1811 en 1812 plaats. Het kaartmateriaal werd in 1839 gemaakt, maar het geeft dus de situatie van enige jaren eerder aan.²²

²⁰ Graatsma 1993, 6.

²¹ Wolters-Noordhoff Atlasproducties 1992, 71.

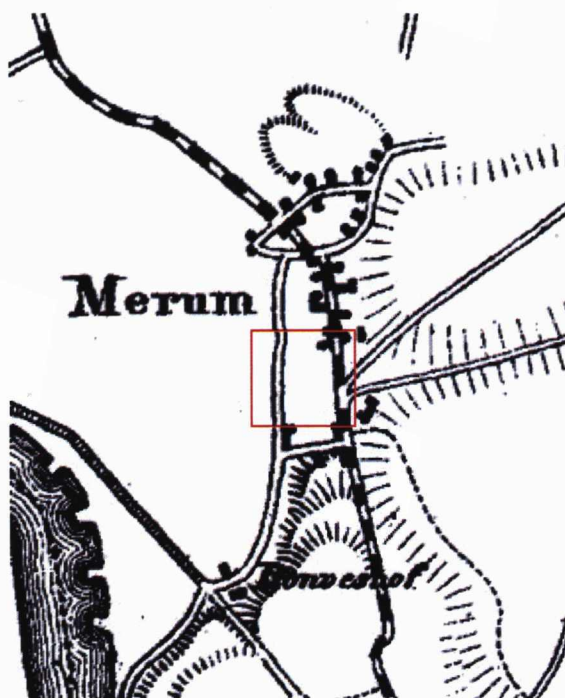
²² <http://www.dewoonomgeving.nl>

Afbeelding 2: Het minuutplan van Herten, sectie C, blad 2 en een detail ervan.²³ In het rood het plangebied. In het groen het huis.

In vergelijking met de Tranchotkaart van enige jaren eerder is er weinig of niets veranderd. In het gebied ten oosten van het plangebied worden meer gebouwen opgetrokken. Het agrarische gebied ten westen wordt verkaveld en er worden heuse agrarische bedrijven opgetrokken. Het toponiem Doeveshoaf wordt op deze kaart aangegeven.

²³ <http://www.dewoonomgeving.nl>

Afbeelding 3: De Gemeente Atlas van Nederland, J. Kuyper (1865-1870).²⁴ In het rood het plangebied en de achterliggende percelen. De straten die het gebied aflijnen, zijn goed weergegeven.

De Kuyperkaart (afbeelding 3) is de jongste van de drie historische kaarten die hier besproken werden, maar zij is het minst nauwkeurig. Daarvoor is de schaal te groot. De karakteristieke vorm van de percelen, begrensd door de drie genoemde straten, is goed herkenbaar. Gebouwen zijn niet weergegeven, hoewel vanuit de andere kaarten geweten is dat er al in het begin van de 19^e eeuw huizen en schuren stonden. Het is ook goed te merken hoezeer de mens een invloed op het landschap kan hebben: de zone ten westen van Herten en Ool bestaat nu uit plassen, ontstaan door de massale ontgrinding. De weggetjes en de Drususberg zijn onder het water verdwenen. Op de huidige topografische kaart bestaat het topje van deze heuvel nog als de Drusushoeve. Ten oosten van het plangebied liggen een aantal heuvels, waaronder de Musschenberg die zo aantrekkelijk bleek voor bewoning.

4.7 De archeologische verwachting

ARCHIS definieerde dit terrein als een gebied met een lage archeologische verwachting en deze bureaustudie bevestigt dit. Volgens de historische kaarten is er in het plangebied nooit bebouwing geweest, op het schuurtje na.

In het plangebied zelf zijn geen vondstmeldingen gedaan. De zone ten zuidoosten echter was wel rijk aan sites uit allerlei periodes. Het terrein aan de Hoofdstraat ligt waarschijnlijk te laag en te dicht bij de Maas om echt als een *off-site* van de site op de Musschenberg beschouwd te kunnen worden. De gronden waren te nat om voor bewoning aantrekkelijk te zijn.

Ten noorden van het plangebied heeft in een recent verleden een ophoging plaatsgevonden. Er is hierover telefonisch contact geweest met de gemeente Roermond, maar de bevoegde ambtenaar kon geen informatie verstrekken over de aard van de ophoging en de gevolgen voor de nabije omgeving, waartoe ook het plangebied behoort. Het is niet uit te sluiten dat de lage archeologische verwachting van het plangebied het gevolg is van een ontgrinding ten behoeve van deze ophoging.

²⁴ Suringar 1984.

Project : Bureauonderzoek, Hoofdstraat/Doeveshoaf te Herten
Kenmerk : MJA/UIT/SAW/175049

5 Conclusie

De onderzoekslocatie is gelegen aan de Hoofdstraat te Herten (gemeente Roermond). Het gaat om een perceel, bestaande uit een weiland met fruitbomen en een open veldschuur. Naar aanleiding van een bestemmingsplanwijziging werd door Synthegra Archeologie bv een bureauonderzoek uitgevoerd.

De locatie bevindt zich in de nabijheid van de Maas. In de ondergrond liggen verscheidene fluviatiele afzettingen. Deze situatie heeft grote gevolgen voor de eventuele menselijke aanwezigheid. In het verleden was het gebied veel te drassig voor bewoning. Op historische kaarten is het plangebied gelegen aan de grens van een onbebouwde zone, doorsneden met weggetjes. Nu ligt de locatie nabij één van de plassen, ontstaan door de ontgrinding. Wat de invloed van de ophoging ten noorden van het plangebied is geweest, is niet helemaal duidelijk.

Uit het historisch onderzoek blijkt dat het plangebied buiten het centrum van Herten ligt, in een agrarische zone. Volgens de IKAW geldt voor de locatie een lage archeologische verwachtingswaarde. Op het terrein zelf komen geen ARCHIS-meldingen voor, wel in de omgeving ten zuiden en ten oosten, onder andere de Musschenberg. Dit bureauonderzoek onderschrijft de verwachtingen volgens de IKAW. De lage archeologische verwachting blijft gehandhaafd.

Project : Bureauonderzoek, Hoofdstraat/Doeveshoaf te Herten
Kenmerk : MJA/UIT/SAW/175049

6 Aanbeveling

Op basis van het bureauonderzoek bestaat er weinig kans op het voorkomen van archeologische indicatoren in het plangebied. Nader archeologisch onderzoek wordt in eerste instantie niet aangeraden. Een booronderzoek zou eventueel uitsluitsel kunnen geven over de intactheid van de bodem en de aanwezigheid van eventuele archeologische waarden.

De randvoorwaarden voor eventueel nader archeologisch onderzoek worden in overleg met de provincie bepaald.

Project : Bureauonderzoek, Hoofdstraat/Doeveshoaf te Herten
Kenmerk : MJA/UIT/SAW/175049

7 Literatuur

Bakker, H. de & A.W. Edelman-Vlam, 1976, *De Nederlandse bodem in kleur*, Centrum voor Landbouwpublicaties en Landbouwdocumentatie, Wageningen.

Graatsma, B.G., 1993, *Limburg 1802-1807. Landschap en vegetatie in kaart gebracht. De Tranchotkaart als historische informatiebron*, in: J. van der Coelen en B.G. Graatsma (eds.) *Publicaties Natuurhistorisch genootschap Limburg* 40, 2.

Herten, J. van, 1977, Een middeleeuwse kelder in Herten, *Heemkundevereniging Roerstreek* 9, 146-149.

Hupperetz, W., 1998, Uitpakken 2: Menselijke schedels uit de Maas bij Herten-Ool, *Archeologie in Limburg* 78, 61-62.

Goossens, T.A., 2003, *Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek aan de Tramweg te Herten (Gemeente Roermond) (ADC Rapport 163)*, Bunschoten.

Lohof, E., 2001, *Archeologisch onderzoek van een urnenveld op de Musschenberg te Herten, gemeente Roermond (ADC Rapport 105)*, Bunschoten.

Mulder E.F.J et al., 2003, *De Ondergrond van Nederland*, Wolters Noordhoff, Groningen/Houten.

Polman, S.P., 2001, *Voorkeustracé transportbegeleiding Herten-industrieterrein Roerstreek, gemeente Roermond: een archeologisch bureauonderzoek (RAAP Rapport 643)*.

Ralf, s.d., *International Civic Arms* [<http://www.ngw.nl>, geraadpleegd op 17 maart 2005].

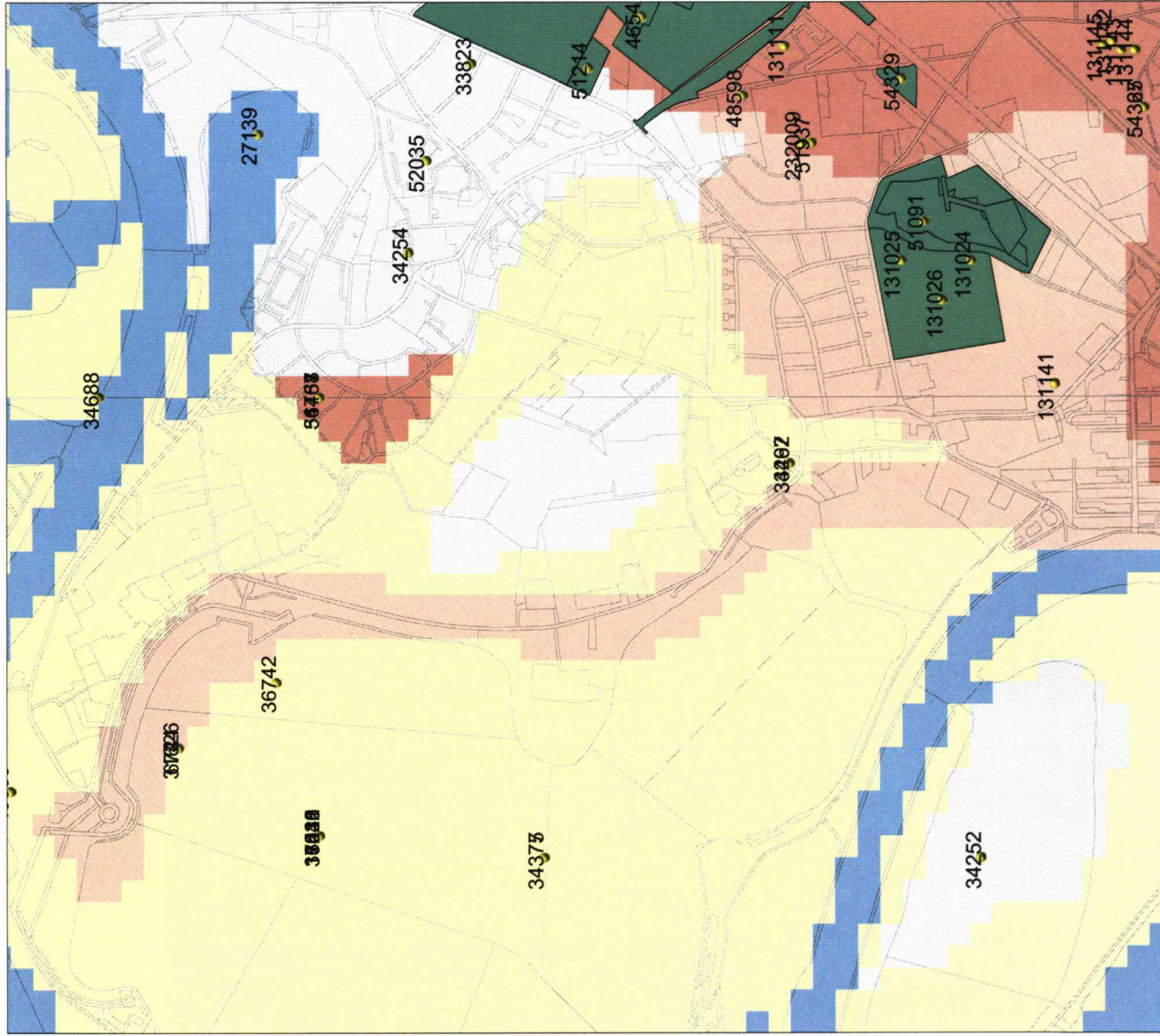
Stichting Limburgse Kastelen, s.d., *Limburg Kastelenprovincie* [<http://www.limburgsekastelen.nl>, geraadpleegd op 17 maart 2005].

Suringar, H., 1984, *Gemeente atlas van de provincie Limburg naar officiële bronnen gewerkt*, Leeuwarden.

Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992, *Grote Historische Provincie Atlas. 1: 25.000. Limburg 1837-1844*, Groningen.

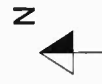
8 Bijlagen

**Bijlage 1:
Catalogus van de vindplaatsen**

Legenda

- WAARNEMINGEN
- ONDERZOEKEN
- TOP10 ((c)TDN)
- IKAW
- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middel-hoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middel-hoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd
- PROVINCIES

ROB
ArchisII

Bijlage 2:
Overzicht van geologische en archeologische perioden

werkelijke jaren	¹⁴ C y BP	Litho-stratigrafie	Chronostratigrafie	Vegetatie	Archeologische perioden	Cultuurnamen			
1500 n Chr		Duinkerke III	Subatlanticum		Late Middeleeuwen				
1000	• 1000				Karolingische tijd				
500		Duinkerke II			Merovingische tijd				
0	• 2000				Volsverhuizingstijd				
					Laat Romeinse tijd				
					Midden-Romeinse tijd				
500		Duinkerke I	IJzertijd	Late IJzertijd	Zeijen				
				Midden IJzertijd					
				Vroege IJzertijd					
1000			Bronstijd	Late Bronstijd	Hilversum-Drakestein	Elp			
1500	• 3000	Duinkerke 0		Midden Bronstijd					
2000				Vroege Bronstijd			Wikkeldraad		
2500	• 4000	Calais IV	Neolithicum	loofbos	Laat-Neolithicum	Vlaardingen			
3000							Midden-Neolithicum	Trechtier-beker	Standvoet-beker
3500		Calais III							
4000	• 5000						Mesolithicum	Bandceramiek	
4500		Calais II							
5000	• 6000								
6000		Calais I							
7000	• 8000		Boreaal	den					
8000			Preboreaal	berk					
9000	• 10 000	Jong dekzand II	Late Dryas (koud)	toendra	Laat-Paleolithicum	Ahrensburg			
10 000			Allerød (warm)	den, berk		Tjonger			
11 000	• 12 000	Jong dekzand I	Vroege Dryas (koel)	toendra					
12 000			Belling (warm)	berk		Hamburg			
25 000		Oud dekzand löss	Pleniglaciaal	geen: poolwoestijn	Midden-Paleolithicum				
50 000			Eemien (warm)	loofbos					
100 000			Saalien (ijstijd)	geen: landijs					
150 000		keileem glaciofluviaal (en stuwwallen)			Vroeg-Paleolithicum				
200 000									
250 000									
300 000 v Chr.									

Naar: Es, W.A. van, H. Sarfatij en P.J. Woltering, 1988: Archeologie in Nederland, de rijkdom van het bodemarchief. Amsterdam/Amersfoort.

**Bijlage 3:
Lijst met gebruikte afkortingen**

ARCHIS	Archeologisch Informatiesysteem
AAI	Aanvullende Archeologische Inventarisatie
AMK	Archeologische Monumentenkaart
AW	Aardewerk
BP	Before Present
CWK	Cultuurhistorische Waardenkaart
Indet.	Indeterminabel
IKAW	Indicatieve Kaart Archeologische Waarden
IVO	Inventariserend Veldonderzoek
ME	Middeleeuwen
MV	Maaiveld
NAP	Nieuw Amsterdams Peil
Ox.	Oxiderend (bakproces)
PH	Prehistorie
ROB	Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek
RT	Romeinse Tijd
ST	(Natuur)steen
SX	Silex, vuursteen
VP	Veldprospectie
YT	IJzertijd